

1757 Pand Veltmans in de Dorpsstraat

In de Meijelse Dorpsstraat staat een pand, dat met zijn muurankers heel duidelijk aangeeft dat het gebouwd is in 1757.

Het wordt '**het oude tolhuis**' en '**pand Veltmans**' genoemd.

Dat zijn geen onjuiste benamingen, maar het pand was oorspronkelijk geen tolhuis of erfbezit van de familie Veltmans.

Het werd gebouwd door een weduwe met haar kinderen en tussen 1757 en 1985 bewoond door drie families.

De lichte buitenzijde van dit Meijelse pand geeft waarschijnlijk nog goed aan hoe het gebouw oorspronkelijk geweest moet zijn, met uitzondering van het dak.

Pand Veltmans in de Dorpsstraat met op de achtergrond het inmiddels gesloopte pand van Hermes Hent

De geschiedenis van het pand biedt wel mogelijkheden voor enige bijzondere verhalen over bewoners en functies.

Jan Janssen den Kapitein en Catharina Cox

Jan Janssen werd op 18 februari 1708 in Meijel geboren als zoon van Joannes Willems Claessen en Maria Janssen Martens van de Hof. Vóór 1737 werd hij al 'Jan Janssen den Kapitein' genoemd. Was hij soldaat, mogelijk in het Oostenrijkse leger om de Oostenrijkse Nederlanden (met name het huidige België) te verdedigen tegen aanvallen van de Fransen. Meijel hoorde vanaf 1715 tot die Oostenrijkse Nederlanden. Waar vocht hij dan? Of had hij de titel te danken aan het leiderschap van de Meijelse schutterij of van een handelscompagnie? Het is niet duidelijk.

Hij heeft als soldaat of als handelaar zijn geliefde buiten Meijel gevonden, want hij trouwde op 25 juni 1741 in Eksel met de dertigjarige Catharina Cox.

In Meijel woonde het echtpaar enige jaren in het huis dat Jan Janssen als vrijgezel in 1737 voor 32 pattacons aan de Molenstraat gekocht had van Jan Thonis Menne.¹

Jan en Catharina kregen zes kinderen, van wie Jan (* 13-04-1742), Arnold (* 16-02-1744) en Antoon (* 31-03-1755) ouder dan tien jaar werden.²

Zij hadden nogal wat geld, gezien de door hen verstrekte leningen.

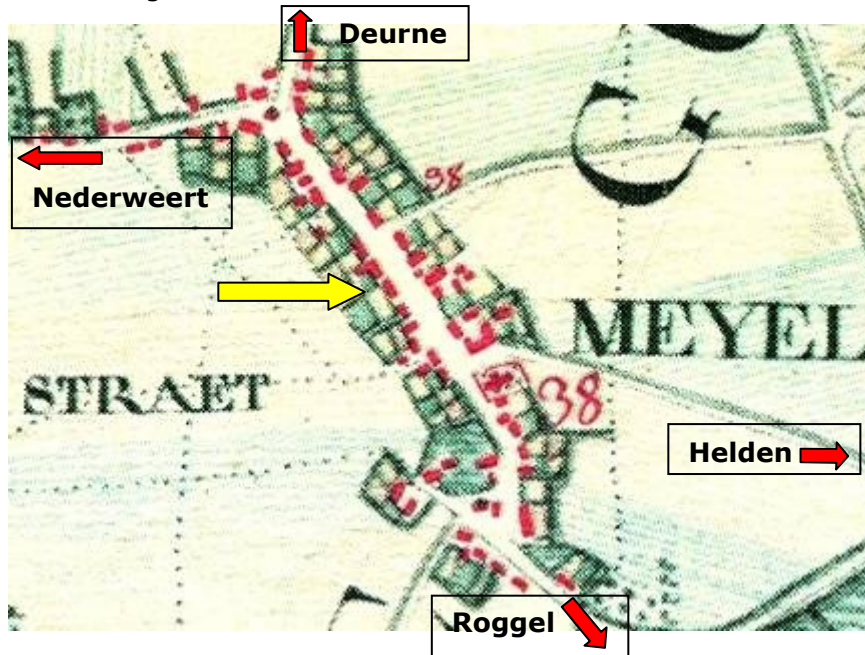
Op 23 april 1748 leenden zij aan de gemeente Meijel 200 pattacons of rijksdaalders 'tot betaalinge van de gemeijne lasten in dese tegenwoordige swaere oorloghtijden'. Maar er waren ook leningen aan mensen van Meijel: op 23 januari 1758 280 pattacons aan Hendrijck Oomen en Teune Jan Lenarts met huis, hof, schuur en erven op de Donk als onderpand, op diezelfde dag 350 gulden aan Francis van Ostaj en Gertrudis Berbers, op 3 december 1778 875 gulden aan Jacobus Cuijpers.³

Jan Janssen den Kapitein was een van de zeven schepenen (dorpsbestuurders) van Meijel van 1745 tot zijn dood in 1756. Hij was de opsteller van de stevige protestbrief die op 26 oktober 1748 aan de Koninklijke Commissie van Gelder werd gestuurd. Daarin maakten de Meijelse bestuurders duidelijk, dat de inwoners van Helden heel goed wisten waar de grenzen van Meijel waren, ver ten oosten van de Sloot. Dat was in 1641, 1644, 1720 en 1735 vastgelegd. Maar diezelfde Heldensen wilden turfsteken op Meijelse grond, tot op de Katsberg en tot aan de bebouwde kom van Meijel toe.

Daarom waren vele Heldensen onlangs met wapens van het Pruisisch leger Meijel binnen getrokken. De brief haalde niets uit en Jan Janssen herschreef de tekst in het Frans. Die werd verzonden aan de hertog van Arembergh als gouverneur van de Oostenrijkse Nederlanden. Ook dat haalde niets uit.⁴

In 1749 verhuisde het gezin.

Voor 460 gulden Roermondse waarde kochten Jan Janssen en Catharina Cox op 1 juli

1749 tijdens een openbare veiling het huis met de moeshof en andere gebouwen van de erfgenamen van Francis Slegers.⁵

Daarmee begon de geschiedenis van het huidige pand aan de Dorpsstraat, want dat werd gebouwd op de plaats waar Francis Slegers had gewoond.

Het huis in de Molenstraat werd verkocht aan de weduwe van Ariaen van Lyshout.

Uit kaart van Ferraris 1775

Jan Janssen den Kapitein overleed op 16 januari 1756. De 45-jarige weduwe Catharina Cox bleef met de nog jonge kinderen achter, maar ze ging niet bij de pakken neerzitten. **Ze liet in 1757 een nieuw huis bouwen** op de plaats van het oude aan de Straat of Dorpsstraat die het Kruispunt in de Peel is.

Rechts kwam het woonhuis en links het boerderijdeel met vertrekken voor knechten en dienstmeiden die het boerenbedrijf in stand hielden.

Een pand met echtscheiding en revolutie

Twee voorvallen vanuit dit pand zijn minstens vermeldenswaardig. Daarbij spelen de drie zoons op eigen manier een rol.

1773: Echtscheiding in pand 1757

Waarom is onbekend, maar weduwe Catharina Cox ging op 15 januari 1763 een huwelijk aan met Dirck Dericksen. Het boterde echter niet tussen Catharina en Dirck, er was elke dag stevige ruzie met scheldpartijen. Na enige jaren volgde de scheiding van bed en samenwoning. Maar Catharina en Dirck waren nog steeds in gemeenschap van goederen getrouwd. Je kon als katholiek niet zomaar een streep door je huwelijk zetten. Of toch? Pastoor Frische en deken Stoutemans vonden de situatie op 1 oktober 1773 *'niet te verbeteren, wel vol publieke schandalen en vol gevaar voor levens'*.

Zoon Jan Janssen, geboren op 13 april 1742, had met een beurs van zijn peettante Mechtild Janssen kunnen studeren aan het seminarie van het bisdom Roermond. Hij werd rond 1766 priester gewijd en was vervolgens vicarius ofwel kapelaan in Thorn geworden.

1932: De Dorpsstraat: pand 1757 als tweede van rechts

Hij mocht volgens het testament van tante Mechtild niet meedelen bij de verdeling van haar goederen, 'vermits den heer Janssen veel mij gekoost heeft in studeeren en ten deel op mijne goederen gewijdt is'

Deze kapelaan of onderpastoor Jan Janssen ging over de situatie van zijn moeder praten met de officiaal ofwel de bisschoppelijke rechter die namens de bisschop van Roermond recht mocht spreken. Dat was de uit Weert afkomstige Arnold Costerius.

Op 12 oktober 1773 kon kapelaan Jan Janssen aan de Meijelse schepenen een brief van Costerius tonen. Die had op 8 oktober 1773 beslist, dat Catharina en kinderen aan Dirck Dericksen 1250 gulden moesten betalen, dat alle bezittingen van Dirck overgingen naar Catharina en haar kinderen en dat ze voortaan konden leven alsof ze nooit getrouwd waren.⁶

Een echtscheiding in Meijel in een tijd dat dit nauwelijks kon voorkomen.

1779: Opstand in Meijel

Op 13 juli 1779 gingen de broers Arnold en Antoon Janssen naar de Keulse Karre, de herberg van Willem Linssen in de Dorpsstraat. Daar vergaderden de schepenen van 1645 tot 1752 en voor de verwoesting in 1944 woonden er de families Van der Vondervoort-Sijben-Schoren, nu ongeveer Dorpsstraat 29.

Daar zou de verpachting plaats vinden van de 'tienden'. Men kon dan bieden op de belastingopbrengst van een jaar uit een van de zes wijken van Meijel. Bood je bijvoorbeeld 800 gulden en kreeg je de pacht, dan kon je proberen dat geld bij de bewoners terug te halen door belasting op grond en het tiende deel van vee, oogst en vruchten. Kreeg je dat bedrag in een jaar niet binnen, dan had je pech want de 800 gulden moesten wel betaald worden aan de heer van Meijel. Ontving je meer dan 800 gulden, dan mocht je het meerdere zelf houden.

Er waren heel wat welgestelde mensen uit Meijel naar de verpachting gekomen, o.a. Marten Oomen, Arnold van den Steen, Peternel Vervoort, Matthijs Smets, Hendrick van Breij, Jan van Breij, Francis Venmans, Gerard Martens en Anthon Lenders. De verpachting werd geleid door de scholtis van Meijel Joseph Stercken uit Buggenum en zijn broer Pierre uit Roggel die secretaris van Meijel was. Volgens oude gewoonte kregen deze twee voor hun werk 5% van het bedrag van de opbrengst.

In het voorbeeld zou je dan 840 gulden moeten ophalen om uit de kosten te komen.

Toen de broers Stercken weg waren, zaten de Meijelsen nog na te mopperen.

Ze waren het zat, zoals de scholtis en de secretaris de Meijelsen afpersten.

Ze wilden in opstand komen tegen de heer van Meijel, Emmanuël hertog van Croÿ, en zijn handlangers de scholtis en secretaris.

Er dreigde een revolutie.

Toen zei Arnold Janssen: 'Praat daar nu niet over, want de richterbode staat te luisteren en hij zal alles doorvertellen.'

De richterbode was veldwachter, deurwaarder, afkondiger van belangrijke berichten en vooral de rechterhand van de scholtis en secretaris.

Lennert Daniels Lenders, richterbode van 1765 tot 1785, hoorde het aan, werd kwaad en schreeuwde: 'Ik laat me door jullie geen verrader noemen'. In zijn drift pakte hij de zware ijzeren tang waarmee turf in de haard gegooid werd en rende zwaaiend met het ijzer op Arnold Janssen af. Arnold pakte Lennert bij zijn haren, gooide hem op de grond en zwaaide met de afgenomen tang boven het hoofd van de bode.

Broer Antoon Janssen en anderen grepen in om erger te voorkomen. In de Meijelse processtukken werd niet duidelijk gemaakt waarom de Meijelsen in opstand kwamen. Maar dat werd wel duidelijk in een lange protestbrief aan de heer van Meijel die op 16 januari 1780 met 89 handtekeningen verstuurd werd.⁷ De Meijelsen hadden al jaren te lijden onder de 'afpersingen' door de broers Stercken, die in naam van de heer nogal wat geld in eigen zak stopten. Tijdens de verpachting op 13 juli 1779 kwamen ze

ineens met wat nieuws: de pachters van de tienden moesten 5% extra aan hen gaan betalen. Dat betekende voor de pachter in het voorbeeld, dat hij 880 gulden moest ophalen. Dat was een nog zwaardere belasting voor de toch al arme Meijelse boertjes. Dat werd niet gepikt, tien jaar voor de Franse revolutie vond er een Meijel al een plaats.

Het proces sukkelde jaren voort tot 1785, Arnold werd op 25 mei 1785 door de Meijelse schepenen veroordeeld tot een symbolische (niet betaalde) boete van een halve ducaton (1,5 gulden ofwel 68 eurocent) en de heer van Meijel is nooit meer in zijn peeldorp geweest, want hij moest er voor zijn leven vrezin.⁸

1823: Pand 1757 van Janssen naar Van Oostaijen

Bij de Volkstelling van 1796 woonden weduwe Catharina Cox, zoon Arnold Janssen, zoon Antoon Janssen, de vrouw van Antoon Angelina Gerarts met kinderen en dienstbode Maria Verhaag in het pand. Catharina overleed in 1797 en Antoon zette het landbouwbedrijf voort. Na de dood van Antoon in 1812 ging weduwe Angelina met haar kinderen door tot haar dood in 1823.

Daarna was er geen van de kinderen van Antoon en Angelina die het pand wilde overnemen. Zoon Willem begon zijn landbouwbedrijf aan de overzijde van de Straat, nu ongeveer Dorpsstraat 30. Zoon Joseph begon ook een landbouwbedrijf in de Straat, nu ongeveer Dorpsstraat 8.⁹

Het pand ging toen over naar buurtgenoot Plechelmus August van Oostayen en zijn vrouw Maria van Hoeck. Plechelmus had er een winkel, werkte er als kleermaker en verkocht er bier. Hij voorzag ook andere herbergen van bier.

Rond 1845 kwam er, met de dood van Plechelmus in 1844 en van Maria in 1846, een einde aan de bewoning door de familie van Oostayen.

1845: Toen werd het 'pand Veltmans'

Rond 1840 kwam koopman Hendrik Hubert Veltmans naar Meijel, waar hij in 1842 trouwde met het Meijelse dörške Wilhelmina Hendrikx. Hendrik was op 9 juli 1816 in Stramproij geboren, Wilhelmina op 16 juni 1818 in Meijel.

Zij gingen tijdelijk wonen bij de ouders van Wilhelmina in de Molenstraat, waar hun eerste kind geboren werd.

In 1905: Het gezin van Veltmans Keub (26-06-1856 / 06-03-1920) en echtgenote **Wilhelmina Trouwen** (18-09-1859 / 25-05-1916).

Vlnr: **Miet** (Keube Miet 05-05-1892 / 05-07-1981), **Harrie** (10-04-1894), **Lei** (07-01-1898), **Cato** (17-09-1887 / 22-12-1973), vader Keub, **Mien** (20-01-1884 / 04-07-1971), **Fons** (03-09-1900 / 22-10-1977), moeder met **Tine** (11-06-1903 / 18-02-1990), **Lies** (13-12-1889), **Anna** (12-07-1895 / 12-08-1973), **Jan Baptist** (27-11-1896 / 02-08-1982)

In 1845 kochten Hendrik en Wilhelmina het pand uit 1757, waar tussen 1845 en 1858 tien van de elf kinderen geboren werden. Er volgde een flinke verbouwing, want de familie Veltmans hield er een winkel, een café en een bakkerij, naast beperkte landbouwactiviteiten. Een gedeelte van die landbouwactiviteiten bestond uit het beheren van de schapen van het Meijelse kerkbestuur voor opbrengst uit wol en vlees. Evenals zijn vader was Hendrik schapenkoopman.

Hendrik Veltmans was al snel een geziene figuur in Meijel. Hij was gemeenteraadslid van 1857 tot zijn vroege dood op 10 augustus 1860, drie maanden na zijn vrouw Wilhelmina. Hij was in 1856 ook een van de zeventien Meijelsen die kiesgerechtigd waren voor de gemeenteraad en een van de acht voor het kiezen van de Provinciale Staten en de Tweede Kamer. Kiesgerechtigd kon je alleen worden als je ouder dan 23 jaar was en per jaar een behoorlijk bedrag aan belasting moest betalen. Maar 3 % van de Nederlandse bevolking of 10 % van de mannen was in die tijd kiesgerechtigd.

Toen de ouders Hendrik en Wilhelmina overleden, waren de zes nog levende kinderen nog minderjarig. Dochter Anna woonde bij familie in Stramproij, maar waarschijnlijk hebben inwonende knechten en meiden de anderen opgevangen en het bedrijf gevoerd. Bij hen treffen we onder meer de namen van Martinus Smeets, Jan Basten en Johanna Smolenaars.¹⁰

In 1883 trad het op een na jongste kind van Veltmans in het huwelijk. Jacobus Hubertus Veltmans, geboren op 26 juni 1856, trouwde met Wilhelmina Adriana Trouwen uit Nederweert. In het gezin Veltmans-Trouwen werden vijftien kinderen geboren, van wie er vijf zeer jong overleden zijn.

Deze Jacobus, in Meijel 'Keub' genoemd, trad in de voetsporen van zijn vader. Hij was bakker en winkelier, gemeenteraadslid van 1890 tot zijn dood in 1920 en wethouder van 1911 tot 1919.¹¹

In 1901 vormde hij samen met pastoor Wouters en hoofd der school Linsen de 'commissie tot wering van schoolverzuim'. Dat paste helemaal in de moderne aanpak onder burgemeester Jan Truijen.

Daarbij paste ook zijn voorstel om als gemeente wat meer pacht te vragen voor de jacht. Dat geld zou immers gebruikt kunnen worden om het veeras (koeien) te verbeteren door de aankoop van een goede fokstier. Dit voorstel werd door de gemeenteraad overgenomen en aan het begin van de Simonsohoek kwam een moderne stierenstal.

Op een ander punt stond hij tegenover Jan Truijen. De burgemeester wilde het raadhuis uit 1865 stevig opknappen, maar Keub Veltmans vond een nieuw gebouw in de moderne tijd veel beter. Dat nieuwe gebouw kwam er in 1914.

1868: In de Dorpstraat kwam Tol nr. 3

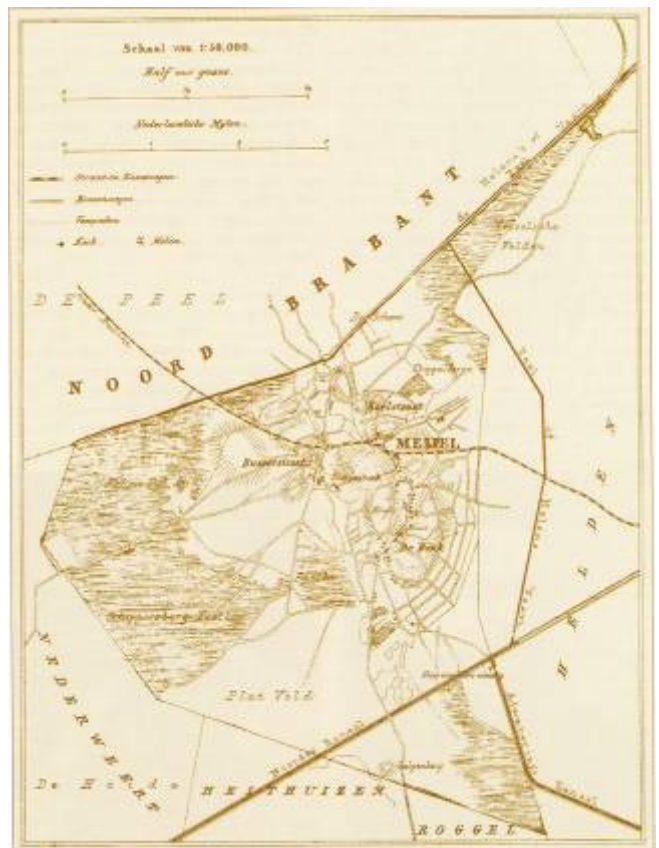
Toen J. Kuyper in 1866 zijn gegevens verzamelde voor de Gemeente-Atlas van Limburg, zag hij de ontwerpkaart voor de weg van Kessel naar Meijel tot aan de grens met Asten.

In de atlas, die in 1867 werd uitgegeven, staat het tracé van deze weg door Meijel al zeer duidelijk vermeld.

De weg werd echter pas in 1868 gerealiseerd, zodat Kuyper nog via de Dorpsstraat en Molenstraat richting Deurne ging. Er was nog geen grote weg naar Asten. De foutieve vermelding dat de weg naar 'Deurne' zou lopen is dus heel begrijpelijk.

Bij raadsbesluiten van 10 september 1866 en 2 november 1869 droeg de gemeente Meijel alle percelen en strookjes grond van de zandwegen door Meijel over aan de provincie, toen nog Hertogdom Limburg.

De Provinciale Waterstaat had deze nodig om 'kunstwegen' aan te leggen. De oude moeilijk

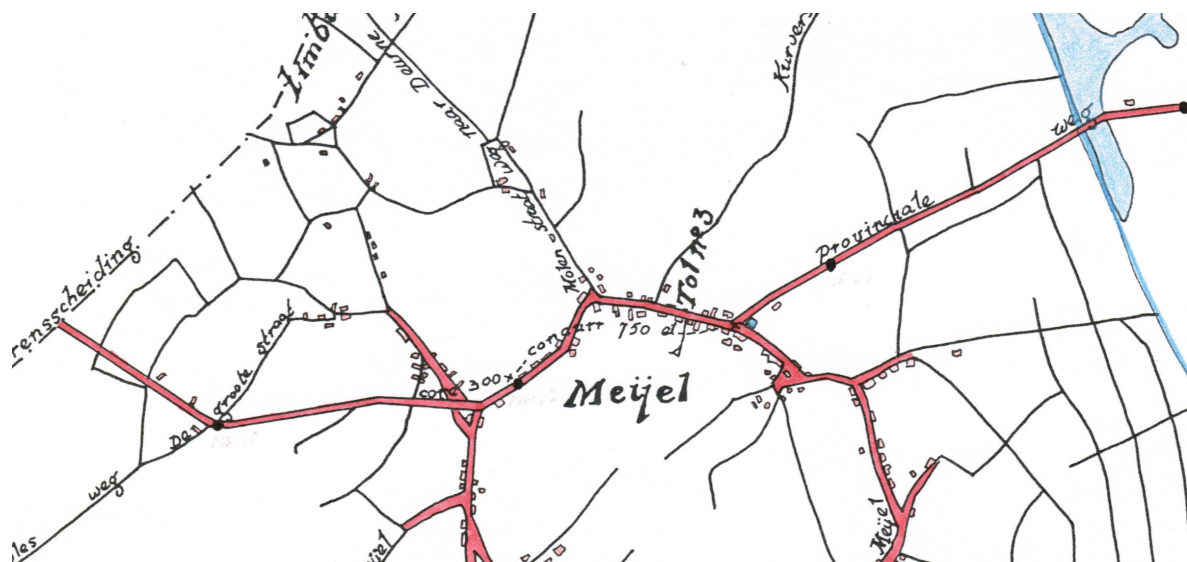
begaanbare zandwegen werden vervangen door stevige met grind verharde provinciale wegen waarlangs kilometerpalen kwamen te staan evenals linden of eikenbomen. De provinciale weg van Kessel naar Meijel tot aan de grens met Brabant kwam er in 1868, die van Meijel naar Deurne in 1870 en die van Meijel naar Roggel in 1871. Het pand uit 1757 speelde bij die wegen een rol. De provincie wilde de gemaakte kosten op termijn terug krijgen en daarom kwamen er 'tollen'.

Op 7 december 1868 verzond de Hoofdingenieur van Waterstaat een brief met een kaart van de weg van Kessel naar Meijel. Hij had precies uitgekiend waar de reizigers wel langs moesten zonder 'concurrentie van andere routes binnen 1500 el'. Eventuele 'sluiproutes' moesten op behoorlijke afstand liggen, zodat veel tol geheven kon worden.

Tol nr 3 in Meijel - Tol nr 2 in Beringe - Tol nr 1 in Helden-Dorp,

In Meijel moest iedereen door de Dorpsstraat, er waren geen redelijke andere wegen van Limburg naar Brabant.

Tol nr 3 werd in Meijel bediend vanuit pand Veltmans, van 1868 tot 1904. Daar, in het Kruispunt van de Peel, moest iedere vreemdeling tol betalen. Een van de dochters van Hendrik Veltmans kwam dan uit winkel of café en beurde het geld. Zij werd in Meijel 'Tol Han' genoemd.

Na 1920: de dames Veltmans

Na de dood van vader Keub namen To, Miet en Tine het pand over. Zij waren niet getrouwd.

To of Cato deed het huishouden en de winkel, terwijl Miet en Tine onderwijzeres waren. Keube Miet was van 1912 tot 1916 onderwijzeres in Maasbree en van 1916 tot haar pensioen in 1956 in Meijel voor klas 1, de zes- en zevenjarigen van de jongensschool.

Tine was eerst onderwijzeres in Helenaveen en vervolgens tot haar pensioen in 1968 in Roggel.

Op retraite in Roermond: vijf Meijelse onderwijzeressen uit de Dorpsstraat vlnr: Mien Brummans, Tine Veltmans, Miet Veltmans, Nel Verkooijen en Roos Brummans.

In het Dagblad voor Noord-Limburg van zaterdag 27 december 1969 stond nog een foto van Miet Veltmans. Deze Meijelse onderwijzeres stond achter de toonbank van het winkeltje, dat haar zus Cato eigenlijk beheerde. Maar To was ziek op de dag dat de krantenman de foto maakte.

Dat winkeltje was geen supermarkt, gewoon houten rekken met voorraadbussen, bouillonblokjes, gemalen koffie, wasknijpers, saromapudding, keukendweilen en wat er aan klein goed nog meer verkocht kon worden.

En twee stoelen voor de toonbank!

Vrouwen uit de buurt kwamen er wel boodschappen doen, maar het was veel belangrijker om gezellig met een kop koffie over van alles te buurten. De winkel draaide door, maar de producten werden in de twintigste eeuw niet meer aangepast aan de tijd. Sommige handdoeken en zeeppoeders lagen jaren op dezelfde plaats.

Keube Miet achter de toonbank

Er was in 1969 ook geen bakkerij meer en de mensen die er voorbij kwamen, hoefden geen tol meer te betalen zoals vroeger.

1985: de gemeente Meijel koopt het pand

Jacob Hubert Veltmans had daar tot zijn dood in 1920 een bakkerij, waarvan de oven in 1985 nog gedeeltelijk aanwezig was in het linkse gedeelte.

Dankzij de inzet van ing. Gerard Gooden kon de gemeente Meijel in 1985 het pand kopen voor 125.000 gulden. Gerard was zoon van Jan Willem Gooden en Mien Veltmans, de oudste zus van To, Miet en Tine.

Er volgde een stevige interne verbouwing.

Rechts kwam weer een winkel, de nog bestaande 'Cantharel' met potten, souvenirs, wenskaarten, tegeltjes, keramiek, Ansichtkaarten, streek- en plaatsgebonden cadeautjes, enz.

Links ging alles eruit behalve een paar oude houten staanders, zodat het Meijelse VVV-kantoor erin gehuisvest kon worden.

Na 2004 vestigde zich in de leeggekomen VVV-ruimte de Makelaardij Maas en Peel.

Henk Willems

- 1 RHCL, Schepenbank Meijel, sch.10.207 (09-04-1737), Jan Thonis Menne verkoopt huis c.a. aan vrijgezel Jan Janssen den Capiteijn
- 2 Data van geboorten, huwelijken en begrafenissen/overlijden zijn genomen uit Statenboek Meijel, Burgerlijke Stand Meijel en bidprentjes (zie www.medelo.nl), Genlias en RHCE
- 3 RHCL, Schepenbank Meijel, sch.10.054 (23-4-1748), sch.11.134-138 (23-01-1758) en sch.09.025 (03-12-1778)
- 4 RHCL, Schepenbank Meijel, sch.10.304 (26-10-1748) Meijelse protestbrief aan Koninklijke Commissie van Gelder over ruzie met Helden
- 5 RHCL, Schepenbank Meijel, sch.10.323 (01-07-1749), Erfgenamen Slegers verkopen huis en hof c.a. aan Jan Janssen X Catharina Cox
- 6 RHCL, Schepenbank Meijel, sch.11.367 (12-10-1773), Echtscheiding van Theodorus Dericksen en Catharina Cox
- 7 Dülmen, particulier archief van de Hertogen van Croÿ, inv.nr 4022 f 496, 16-01-1780, Rekest van de Meijelsen aan de hertog van Croÿ.
- 8 RHCL, Schepenbank Meijel, sch.09.236 / sch.09.321 (19-10-1779 / 05-10-1785) in Procedure Prothocolle der vrijheerlijkheit Meijle 1778 - 1795
- 9 GHS Peel en Maas, Archief Gemeente Meijel tot 1943, inv.nr. 2183 Oorspronkelijke aanwijzende tafel der grondeigenaren en eerste kadasterkaarten 1843
- 10 GHS Peel en Maas, Archief Gemeente Meijel tot 1943, inv.nr 1459-1466 Bevolkingsregisters
- 11 GHS Peel en Maas, Archief Gemeente Meijel tot 1943, inv.nr 11-18 Registers van Raadsbesluiten 1829-1944